

Miroslav Kazík

Univerzita sv. Cyrila a Metoda, Trnava

Toponymá v živých osobných menách

Úvod

Živé osobné meno je v slovenskej onomastike chápané ako neúradné pomenovanie osoby, ktoré je zložené z jedného alebo viacerých funkčných členov, ktorými môžu byť krstné (rodné) meno, priezvisko, rodinné meno, individuálna charakteristika, meno domu a apelatívny člen. Toponymá v živých menách môžu byť východiskom pre vytvorenie obyvateľského mena, ktoré je časťou živého mena, ale aj samotné toponymá môžu vstupovať do živých mien, a to ako funkčný člen individuálna charakteristika podľa pôvodu a bydliska (CHp) a ako funkčný člen meno domu (MD). Náš materiál živých mien pochádza z terénneho výskumu v kopaničiarskej oblasti Starej Turej.

V goralskej oblasti na Spiši tvorili živé mená z miestnych názvov 10,22% z celkového počtu živých mien [Kriššáková 1976].

1. Individuálna charakteristika podľa pôvodu a bydliska

Individuálna charakteristika sa vyznačuje antroponymickými sémantickými príznakmi [+ jednotlivec bez vzťahu k iným (príbuzným/nepríbuzným) osobám] a [- dedičnosť]. Týmito príznakmi sa vydeľujú individuálna charakteristika i rodné (krstné) meno oproti ostatným členom ako individuálne, nededičné funkčné členy. Individuálna charakteristika podobne ako živé rodinné meno a meno domu je ustálená užším spoločenským úzom. Pri výbere a tvorení individuálnej charakteristiky sa môžu uplatňovať hodnotiace postoje pomenúvateľov, pokiaľ ide o expresívnosť [+ - konotatívnosť] a pokiaľ ide o tzv. spoločenskú príznakovosť [+ - spoločenské zaradenie a hodnotenie] [Blanár, Matejčík 1978: 29]. Individuálna charakteristika môže byť v niektorých prípadoch dedičná, má vzťah k iným, zväčša príbuzným osobám. Nezmenený názov toponyma, resp. miesto bydliska pri CH^p vždy vyžaduje iné funkčné členy: napr. v Papradi *Vjera Mednanská*

s Koščálech dolini, Letanedz Oproti šenku na Papradi, Žofa Zemanová z Jazvín/ z Jazvín Žofa Zemanová, Bunov sin Spod duba/ Branov Spod duba Babušákéch sin, Mišova Beta Borsukéch zo Salaša, Beta Hluchá z Mlina, z Bjelčikech dolini Ruda Kubánka manželka, Jaro z Raškového, Pražjenka s Černochovhov Vrchu, Anna Z meskej, Lida s Polomi/ Lida Durcéch s Polomi, Dušan Mednanskí z Močára, Milka Dole Pod opchodom, Bjelčička Jara zo Spodnej ulici, po Jarovi Kíškovi Z dolnej ulici žena, Maroš Bjesik z bitovki, Rudo Vichlopnéeh Ze stanici.

Podľa I. Valentovej [2009: 76], ktorá realizovala výskum živých mien v hornonitrianskej oblasti, CHp býva často motivovaná: 1. názvom dediny, z ktorej pochádza pomenovaná osoba alebo iný rodinný príslušník, ktorý sa do obce priženil či žena vydala, 2. podľa delenia domu na prednú a zadnú časť, 3. názvom budovy, resp. druh budovy, z ktorej osoba pochádzala, 4. názvom časti dediny, miesta v dedine, toponymum, či už osoba z danej oblasti pochádza alebo v nej priamo býva, 5. obyvateľským živým menom. CHp sa najčastejšie tvorí tak, že z názvu miesta pôvodu alebo bydliska sa vytvorí desubstantívum alebo pomocou predložky [Valentová 2009: 77].

Individuálna charakteristika podľa pôvodu a bydliska môže byť na kopaničiach Starej Turej vyjadrená:

a) antroponymom, ktoré do živého mena často vstupuje ako obyvateľské meno, – býva motivované ojkonymom (Súča > *Súčan*, Važec > *Vaščanka*), – názvom časti mesta alebo obce (Raškové, Na Raškovom > *Raškovan*; *Gašová* > *Gašák*, *Gašovár*, *Gašovárka*, *Šimún Gašovár*, *Jaro Gašovár*; *Trnová* > *Trnovská*, *Kačka Trnovská* / $\underline{K}$ + CH^p/),

ale občas i ako (obyvateľská) prezývka (prezývkové obyvateľské meno)

– motivovaná hydronymom (*Zavažan* – býva za Váhom),

individuálna prezývka

– motivovaná ojkonymom (*Pražanda* – je z Prahy, antropoformant *-anda*, *Prašská holka*, *zat Prašskej holki*),

b) etnonymom, ktoré vychádza z názvu štátu, živé meno je motivované názvom štátu (pracuje v Nemecku – *Nemec*, sestru má v Taliansku – *Talianka*, býva pri Maďarsku – *Maďarka*),

c) predložkou a toponymom

– názvom obce alebo osady (*Danka z Jablonki* /pochádza z Jablonky/, *s Černochovhov Vrchu*, *s Koščálech dolini*, *Dana s Koščálech dolini* (podľa pôvodu) / $\underline{K}$ + CH^p/, *na Papradi*, *f Koščálech doline*, *Rudo Búzik u Samkov*, *Áronkina sestra s Paprade*, *Tóno z Dolini* /je z Drgoňovej doliny/, *Milka z Mijavského* /pochádza z myjavských kopanic/, *Anka Gregorka z Mijavského* / $\underline{K}$ + RM₃ = P + CH^p/, *Betka Pribišová z Mijavského* / $\underline{K}$ + P₃ = RMD + CH^p/, *Milka z Hlavini Poštárova* (pochádza z Hlaviny) / $\underline{K}$ + CH^p + CH^z₃/, *Šimún z Hlavini* (<K> + CH^p), *Jano Gregor z Hlavini* ($\underline{K}$ + P = RMD + CH^p), *Jano Hluchí z Nárca spod Ježovej* ($\underline{K}$ + P = MD + CH^p + CH^p /-MD), *Betka Pribiška (z Brestovca Šustréč)* / $\underline{K}$ + RM₃ = P + ⁰(CH^p + RM₁) / /pochádza z Brestovca/, *z Jazvín*, *Malková z Rudníka*, *Letanedz Oproti*

šenku na Papradi /P = RMD + CH^p + CH^p/, Zdenko Malek na Papradi Pri šenku /(K + P = RMD : MD) + CH^p + CH^p/,

– názvom časti osady alebo chotárnym názvom (z *Močára, na Močári, s Kimlového, na Salaši, Anna z Meskej* /podľa parcely/, *Nemcová ze Žarlákového Mikulcích Martina, Mikulcích Božena ze Žarlákového, Gusto Pod horu, Gusto Nemcích Pod horu, Gusto Nemeč Pod horu, Lubo Gurášni na Papierni* /K + CH^v₁ + CH^p/-MD : <MD>/, *Áčová pod Jazvinami* /CH^v₃ + CH^p/-MD/, *mladá Pribiška spod Ježovej* /A – RM₃ = P + CH^p/, *Miro Guráš spod Ježovej* /K + CH^v₁ = CH^v + CH^p/, *tetka Dúbravčiekých Za potokom* /A – *RM₃ = P + CH^p/, *Milka Za potokom Dúbravčiekých* /K + CH^p + *RM₃ = P/, *Anička z Dúbravi* /K + CH^p/, *Durcova s Pola, Bjelčiková Anna Spod duba Babušáčka* /P₃ = <RM> + K + CH^p/-MD + RM_[3]/, *Jaro z Raškového* /K + CH^p/<RMD>/,

d) predložkou a živým urbanonymom (zo *Spodnej ulici, z Dolnej ulici*),

e) predložkou a apelatívom (názvom budovy) (*Nad hasičárnu, Nad zbrojnicou, Z bitovki, Oproti šenku, Pri šenku, Pri opchode, Pri zbrojnici, Pod opchodom, Pot školu*).

Aj vyjadrenia predložkou a apelatívom možno v lokálnom priestore považovať za živé urbanonymá, teda toponymá, ktoré plnia identifikačnú, diferenciacnú a lokalizačnú funkciu. Pomocou predložky a apelatíva sa tak presne určuje miesto.

Individuálne charakteristiky podľa pôvodu a bydliska sú v nasledujúcich tvaroch:

a) v nominatíve singuláru substantíva alebo adjektíva,

b) ako predložkové spojenia sú tiež v genitíve singuláru substantíva mužského rodu (neživotné) (z *Mlina, Spod duba, s Černochovhov Vrchu*), ženského rodu (z *Meskej, zo Spodnej ulici, z Dolnej ulici, s Koščálých dolini, z Drgoných dolini, z Durcích dolini*), stredného rodu (z *Raškového*) a plurálu (ženského rodu – z *Jazvín*),

c) v lokáli singuláru substantíva mužského rodu (životné – *pri Černákovi*, neživotné – *Pri opchode*), v lokáli singuláru substantíva, ktorý sa tu viaže s predložkou *na*,

d) v inštrumentáli singuláru substantíva mužského rodu (neživotné) (*Pod opchodom*), ženského rodu (*Pot školu, Nad zbrojnicou*).

Pri CH^p sa využívajú predložky *z, (zo), na, v, nad, pri, oproti, spod, pod*.

Nárečové prvky sú vo výslovnosti – spoluhlásková skupina *šť* sa nahrádza skupinou *šč* (s *Koščálých dolini*). Genitív singuláru substantíva ženského rodu vzoru *ulica* sa končí na *-i*: *z ulici*. Názov lokality *Koščálých dolina* je vytvorený nárečovým sufixom kolektívneho posesíva *-ých*: *s Koščálých dolini*. Používajú sa tvary *Durcích dolina, Drgoných dolina* (z *Durcích dolini, z Drgoných dolini*) miesto úradných názvov *Durcova dolina, Drgoňova dolina*. Miesto názvu *Durcova dolina* sa stretávame aj s eliptickým *Dolina* (*sin Janka Zemana z Dolini*). Okrem náležitého tvaru *s Černochovhov Vrchu* sme zaregistrovali tvar *s Černochového Vrchu*, ktorý je genitívom singuláru vlastnostných a nie privlastňovacích adjektív. Názov osady sa nazýva *ČernochoV Vrch* a nie „ČernochoVý Vrch“.

2. Meno (do) domu

Mená (do) domu podľa V. Blanára [1996: 110] tvoria prechod medzi antroponymami a toponymami, presnejšie medzi anojkonymami a živými osobnými menami (*do Karola Kostolníka, ku Mišovi Trníkovi, u Števa Paukou, od Žňavov*). „Podstatný rozdiel medzi týmito dvoma propriálnymi vrstvami spočíva v tom, že anojkonymá sa viažu na pevný bod v teréne, kým podstatné obsahové prvky osobných mien vyplývajú z ich sociálnej zakotvenosti“ [Blanár 1996: 110]. Meno (do) domu funguje ako samostatné živé meno, ale môže byť aj súčasťou živého osobného mena ako jeho funkčný člen. Vyznačuje sa príznakmi [+ dedičnosť], [+ príbuzenský vzťah k rodine ako celku], [+ užší spoločenský úzus] a špecifickým sémantickým príznakom [+ lokalizačný vzťah], ktorý signalizuje, že osoba je cez meno domu spätá so svojim bydliskom [Blanár, Matejčík 1978: 30]. Pri funkčnom člene meno domu rozlišujeme: a) meno domu s antropobázou priezviska, b) meno domu s antropobázou mena rodiny, c) mena domu podľa polohy, d) meno domu, ktoré nie je zhodné s antropobázou priezviska, ani s antropobázou mena rodiny a nevyjadruje ani polohu.

E. Krasnovská [1975: 43] delí mená do domu na mená utvorené 1. z mena dnešného majiteľa a) z jeho priezviska, b) z jeho dedičného živého rodinného mena, 2. z mena bývalého majiteľa s iným osobným menom, na ktorého si dnešná generácia častejšie nepamätá, 3. meno domu sa vzťahuje na polohu, miesto, kde dom leží. Sem patria aj bližšie určenia častí dvora, príp. domu. I. Valentová [2009: 103] uvádza živé osobné mená *Darina Lánouská, Marka Lánouská*, kde meno domu má predložkový tvar *na Láni* a vzniklo z chotárneho názvu *Lány*, na ktorom postavili dom a celé gazdovstvo. FČ *Lánouská* hodnotí ako CHp. Pre hornonitriansku oblasť uvádza typy mena domu s predložkou *od* + subst. *-ou* (*Olga ot Cingáčou*) a s predložkou *u* (*Učiťel' u Ďurčou*). Mená domov sú najčastejšie motivované priezviskom otca, resp. rodným priezviskom vydatej ženy, individuálnou charakteristikou podľa zamestnania a rodným (krstným) menom.

Meno domu v staroturianskej oblasti môže byť vyjadrené:

a) predložkou a antroponymom (antropobáza tohto mena domu pochádza z priezviska, rodinného mena, možno i charakteristiky predchádzajúcich majiteľov či obyvateľov domu, resp. skupiny domov) (*Filúz ot Kalúsov* /P + MD/, *Brano Stachéch ot Kalúsov* /K + <RM> = P + MD/, *Ivan Sallon na Kurpaševém* /K + <P> = RMD + MD/, *Dušan Mednanskí od Hutcov* /K + <P> = RMD + MD/, *Vrkočova Palova ot Klimáčkou* / (P = RMD + K)₃ + MD/, *Patajko u Strelcov* /RM₃₃ + MD/,

b) predložkou a antroponymom (antropobáza mena domu je zhodná s antropobázou rodinného mena (*ujco Palo Bjesikéch ot Strelcov* /A – K + RM = P + MD = <RM>/,

c) názvom menšej osady, ktorej názov je tvorený predložkou *u* a priezviskom časti obyvateľov v pluráli (*Vlado Pilek u Čubanákov* /K + P = RMD + MD/,

U Čubanákov je pomenovanie skupiny domov, menšej osady, v ktorej dodnes žijú i obyvatelia s priezviskom Čubanák), *Milka Bušech U Mikulcov* / $\underline{K} + RM_1 = \langle MD \rangle + (MD_{1/2} = P) = CH^p$ /, *U Mikulcov* je meno domu, v ktorom býva pomenovaná. Bol to pôvodne dom otca. Meno domu obsahuje antropolexému priezviska. *U Mikulcov* je zároveň názov osady, ktorý je motivovaný priezviskom obyvateľov, názov osady: *Jazviny, časť U Mikulcov*; *Všetulka u Vankov* / $RM_3 = P + MD$ /, *Všetulová u Vankov, Všetulová od Vankov* / $P_3 = RMD + MD$ /, *Anna Všetulová Pilková (U Vankov)* / $K + P_3 = RMD + P_1 + {}^0MD$ /, *U Vankov* je názov menšej osady, ktorý vznikol z priezviska jej niekdajších obyvateľov),

d) predložkou *z, na, spod* alebo *spodod* a názvom menšej osady, chotárnym názvom alebo apelatívom (*Dušan z Brezovki* / $K + MD = CH^p$ /, *Marijan z Járkov* / $\langle K \rangle + MD = CH^p$ /, *Vlasta Z brehu* / $K + MD = CH^p$ /, *Anča z Brezovki* / $\underline{K} + MD = CH^p$ /, *Beta z Brezovki* / $\underline{K} + MD = CH^p$ /, *Janka Z brehu* / $K + MD = CH^p$ /, *Dušan z Dúbravi* / $K + MD = CH^p$ /, *Murár z Gašovej* / $CH^z + MD = CH^p$ /, *Jano Inteligent s Trnovej* / $\underline{K} + CH^v/MD + MD = CH^p$ /, *Janko Masár s Trnovej* / $\underline{K} + CH^z + MD = CH^p$ /, *Miško Klimáček z Dúbravi* / $\underline{K} + RM = P + MD = CH^p$ /, *Miro Valentech ze Zátacki* / $\underline{K} + RM = P + MD = CH^p$ /, *Jano Beno s Trnovej* / $\underline{K} + P = RMD + MD = CH^p$ /, *Palo Iľušák s Trnovej* / $\underline{K} + P = RMD + MD = CH^p$ /, *Dušan Mednanskí z Dúbravi* / $K + \langle P \rangle = RMD + MD = CH^p$ /, *Ze Zátacki Šimún Valentech* / $MD = CH^p + \langle K \rangle + RM = P$ /, *Jano Gento Klimáček s Trnovej* / $\underline{K} + CH^v/MD + P = MD + MD = CH^p$ /, *Janko Stacho Masár s Trnovej* / $\underline{K} + P = RMD + CH^z + MD = CH^p$ /, *Šimún na Dúbrave* / $\langle K \rangle + MD = CH^p$ /, *Janko Stacho Masár na Trnovej* / $\underline{K} + P = RMD + CH^z + MD = CH^p$ /, *Milka z Dúbravy Ze školi* / $\underline{K} + MD = CH^p + MD = CH^p$ /, *Milka s Trnovej* / $\underline{K} + MD = CH^p$ /, *Róska s Trnovej* / $\underline{K} + MD = CH^p$ /, *Mariša z Úhora* / $\underline{K} + MD = CH^p$ /, *Vaščanka z Dúbravi* / $CH^p + MD = CH^p$ /, *Anička Šimúnkova ze Zátacki* / $\underline{K} + \langle \underline{K} \rangle_3 + MD = CH^p$ /, *Milki z Jami céra* / $(\underline{K} + MD = CH^p)_{11} + A$ /, *Milka z Dúbravy Ze školi* / $\underline{K} + MD = CH^p + MD = CH^p$ /, *Vlasta Valentová ze Zátacki* / $K + P_3 = RMD + MD = CH^p$ /, *Lubo Gurášni s Papierne* / $\underline{K} + CH^v_1 + MD = CH^p : \langle MD \rangle$ /, *Jana Stančíkek s Trnovej* / $K + RM = P + MD = CH^p$ /, *Kačka Valentová (ze Zátacki)* / $\underline{K} + P_1 = RMD + {}^0MD = CH^p$ /, *Spopot chodníka Palo Durec Lenin* / $\langle MD \rangle = CH^p + \underline{K} + P_1 + CH^v/MD$ /, *Buno Imrich Spot skalki, pani Bunová Imrichova Spot skalki* / $A - P_3 + K_3 = RMD + MD = CH^p$ /, *Palo Múdrich s Pálenikech rátku* / $(\underline{K} + RM = P) : \langle MD \rangle + MD = CH^p$ /, *Dušan Mednanskí z Močára* / $K + \langle P \rangle + MD = CH^p$ /, *Peter Durec s Polomi* / $K + P + MD = CH^p$ /, *Pašmička spod Lipovca* / $RM_3 = P + MD = CH^p$ /, *Z Bjelčíkek dolini Ruda Kubánka manželka* / $MD = CH^p + (\underline{K} + P = RMD)_3 + A$ /, *Vaščanka z Dúbravi* / $CH^p + MD = CH^p$ /),

e) predložkou *za* a apelatívom (*Jano Raškéch Za kultutákom* / $K + RM_1 = \langle MD \rangle + MD = CH^p$ /, *Jano Durec Za kulturákom* / $\underline{K} + P_1 + MD = CH^p$ /, *Jano Raškéch Durec Za kulturákom* / $\underline{K} + RM_1 = \langle MD \rangle + P_1 + MD = CH^p$ /),

f) predložkou *od* a pomenovaním menšej osady (*Jano Ťaški s Černochovhov Vrchu ot Ťaškich* / $\underline{K} + P_1 = RMD + CH^p + MD = P$ /, *U Ťažkých* je pomenovanie menšej osady, patriacej pod Černochovhov Vrch),

g) predložkou *od* a apelatívom (*Andrejka Stančíkéch Od zbrojnice z Drgoných dolini, Andrejka Stančíkéch Od opchodu z Drgoných dolini, Eva Vašková Ze školi z Durcéch dolini, Janko Z mlina z Durcéch dolini*),

h) predložkou, kolektívnym posesívom antroponyma bývalého majiteľa alebo privlastňovacím prídavným menom odvodeným príponou *-ov* od substantíva mužského rodu a apelatívom (*Kupka na Vdovjakech chalupe /P + MD₂₁/, Tichá na Hučekovom dome /P₃ + MD₂₁/*),

i) predložkou a antroponymom podľa manželky (s antropobázou jej dievčenského priezviska) (*Jano Pribiš u Krúpou /K + P = <RMD> + MD₃₃ = P/*, ide o živé meno muža, ktorý sa prisťahoval do domu manželky),

j) predložkou a antroponymom, ktoré vychádza z antropobázy rodného priezviska matky, je v tvare genitívu plurálu substantíva mužského rodu, obsahuje predložku *od* (*Anna od Otiepkov /K + MD₁₁ = P/*, *Anča od Otiepkov /K + MD₁₁ = P/*,

k) meno domu s príbuzenskou motiváciou podľa starého otca v podobe apelatíva (*Vichlopnech vnuk Ze stanici Marek /<P₄> + A + MD₄ = CH^P + K/*, *Vichlopnech vnuk Ze stanici Rasto /<P₄> + A + MD₄ = CH^P + K/*,

l) predložkou a živým menom družky, pozostávajúcim z úradnej podoby rodného mena a rodinného mena podľa predchádzajúceho manžela, ktoré vychádza z antropobázy jeho priezviska a ktoré má tvar kolektívneho posesíva (*Gustáv Šupák (f Koščáléch doline) (u Anni Michalcéch) /K + (RM : MD) + ⁰CH^P + ⁰[MD = (K + RM_[3] = P)₃₃]/*, tento funkčný člen, meno domu, sme zaznamenali v Papradi, funguje fakultatívne a vyjadruje miesto, kde pomenovaná osoba býva).

V jednom živom mene je ukryté i hydronymum, názov vodnej nádrže, ako súčasť názvu hrádze: *Peter Milata Z hrádze Dubnig dva*.

Meno domu sa nachádza v genitíve plurálu substantíva mužského rodu, keď obsahuje predložku *ot* (vyjadruje význam smerový), alebo v lokáli singuláru substantíva mužského rodu, keď má predložku *na* (vyjadruje význam miestny). Vo význame miestnom sa však najčastejšie používa tvar genitívu plurálu s predložkou *u*. Doložený máme aj tvar genitívu singuláru s predložkou *u*, pozostávajúci z rodného mena a rodinného mena s antropobázou priezviska (kolektívneho posesíva z priezviska) (*u Anni Michalcéch*). Pri MD=CHp sa uplatňuje aj predložka *z* (*zo*) a jej vokalizovaná nárečová podoba *ze* a funkčný člen je v tvare genitívu (singuláru mužského alebo ženského rodu alebo plurálu mužského rodu). Okrem toho sa pri MD=CHp uplatňuje predložka *na*, pri ktorej je FČ v lokáli singuláru ženského rodu, a predložka *spopod*, pri ktorej je FČ v genitíve singuláru mužského rodu. Pri MD=CHp meno domu spravidla vyjadruje polohu bydliska (názov časti osady alebo názov, ktorý možno považovať za chotárný názov), obsahuje aj názov budovy bydliska. Doloženú máme i predložku *spod*, ktorá sa viaže na genitív.

Meno domu podľa predchádzajúceho majiteľa je v lokáli singuláru posesívneho adjektíva a substantíva stredného rodu a spája sa s predložkou *na*.

Meno domu sa okrem apelatívneho člena spájalo so všetkými ostatnými funkčnými členmi (K, P, CH, RM). Hoci v materiáli nie je doložené, môže sa spájať s apelatívnym členom (napr. **ujo z Dúbravy, *teta u Mikulcov*).

Meno domu ako samostatné pomenovanie dvora, gruntu a jeho obyvateľov sa v skúmanej lokalite spája vo význame miestnom: 1) s predložkou *u* pri spojení s genitívom (*U Vagačov, U Áronéch*); 2) s predložkou *na* pri spojení s lokálom (*Na jágerni, Na mline, Na Barine, Na Úhori, Na škole, Na Brezovke*); 3) s predložkou *pri* v spojení s lokálom (*Pri opchode, Dolní Súš pri starom opchode*); 4) s predložkou *oproti* v spojení s datívom (*Súž oproti zbrojnice*); 5) s predložkou *vella* (spis. vedľa) pri spojení s genitívom (*Vella zbrojnice*); 6) s predložkou *za* pri spojení s inštrumentálom (*Za potokom*) a 7) s predložkou *pod* pri spojení s inštrumentálom (*Pot chodníkom za kulturákom, Pod lomami*).

Vo význame smerovom sa v datíve vyskytuje bezpredložkové spojenie (*Žákovicom, Bjelčíkom, Gavačovom, Hluchím*), môže byť k nemu pridaná predložka *k* (*G Áronom*), objavujú sa aj spojenia s genitívom s predložkou *do* (*Do Bjesikov*), spojenie v akuzatíve (*Na Bjelčíkech mlin, Na jamu, Na smetlisko*) a v inštrumentáli (*Za Čičmanskím, Za Jarom Richtárech*). Ojedinele sa dom pomenúva priamo nominatívom (*Hluchích mlin, Starí mlin*) alebo spojením s nominatívom apelatíva *dom* (*Po Janovi Pavlovích dom*).

Meno domu môže byť odvodené z rodného (krstného) mena majiteľa, z úradnej alebo formálne adaptovanej podoby priezviska, z rodinného mena, ktorého základ nie je zhodný s priezviskom, z mena predchádzajúceho majiteľa (priezviska, prezývky, rodinného mena; s predložkou *na* – *Na Nemcéch*, jedenkrát sme zachytili prípad s predložkou *po* – v Topoleckej podľa prezývky bývalého majiteľa *Po Apatikárovi*), zo živého osobného mena obyvateľa (*Leninovi, Milanovi Bukovčanovi, Vjere Bukovčanéch*) a podľa miesta polohy.

Nárečovým prvkom je neprítomnosť dvohlásky *ia* (z *Močára, rátku* – nárečovým je i samotné slovo *rádek* v tvare nominatívu singuláru, kde je za tvrdý jer striednica *e* miesto *o*), zakončenie substantíva ženského rodu vzoru *ulica* v genitíve singuláru miesto *e* na *i* (*Ze stanici*). Miesto *ň* sa vyslovuje tvrdé *n*. Spisovná podoba *od Otiepkovcov* sa nahrádza podobou *od Otiepkov*. Miesto pomenovania *kultúrny dom* tu stojí nespisovné hovorové univerbizované slovo *kulturák*.

Pri mene domu ako samostatnom živom mene I. Valentová [2009: 103–105] zaznamenáva rôzne (bohaté) jazykové formy: 1. s predložkou *do*, 2. s predložkou *k* (*ku*), 3. s predložkou *na*, 4. bezpredložkové meno domu.

Medzi menami domov a názvami kopaníc stoja mená – názvy skupiny niekoľkých domov (*Ježéch dvori, V Ježéch dvoroch, Vjeden, Brezovka, Sichrovec, Járki, Amerika, Austrália*).

3. Toponymá v živých menách a lexika

Osada Černochoh Vrch je osada na kopci, vrchu, pomenovaná podľa jej obyvateľov, antroponymum *Černochoh* = tmavý človek. Durcova dolina, Drgoňova dolina, Košťalova dolina sú osady v doline pomenované podľa ich obyvateľov. Ná-

zov osady Papraď je motivovaný výskytom *paprade*, názov osady Topolecká zase výskytom *topol'ov*. Súš predstavuje suché miesto, Trávniky trávnaté miesto. Osada U Samkov dostala svoje pomenovanie podľa obyvateľov (priezvisko *Samko* < hypokoristická podoba rodného mena *Samko* < rodné meno Samuel). Názov osady Lazy pochádza z apelatíva *laz*, ktorý podľa V. Machka [1968: 322] predstavuje pole alebo lúku získanú zničením lesa. J. Doruľa [1993: 86] spresňuje významy slov kopanice a lazy. Lazy sa podľa neho na rozdiel od kopaníc neobrábali, neorali a využívali sa ako lúky. Osada Jazviny predstavuje miesto v úžľabine, tak ako to vyplýva z apelatívneho významu slov *jazva*, *jazvina* „úžľabina“. Názvami so slovom *jazvina* sú pomenované najmä svahy, úbočia zbrázdené jarkami a úžľabinami [Majtán 1996: 36]. Názov samoty Náracie súvisí so staroslovienskym *r7t7*, ktorého významy sú podľa J. Stanislava napr. „vrchol“, „chl, pahorok, návršie“ [Majtán 1996: 52]. Názov osady Hlavina vyjadruje charakter terénu. Podľa F. Cuřina [1967: 131] pri výklade treba vychádzať z významu „zaoblená vyvýšenina, svah, príp. kopec. V Čechách sa názvy Hlaviny vyskytujú v oblastiach so zvlenným, kopcovitým, nie veľmi vysokým terénom [Cuřin 1967: 131]. Pomenovania domu ako označenie objektov s lexémou *rádek* v Papradi máme doložené v podobách *Pálenikech rádek*, *Na Páleníkéch rátku*. Ide o skupinu domov, ktorá je pomenovaná prostredníctvom kolektívneho privlastnenia. Predpokladáme, že časť *Pálenikech* (kolektívne posesívum) bolo rodinným menom, ktoré vzniklo z individuálnej charakteristiky alebo priezviska alebo bolo starým rodinným menom. Individuálna charakteristika (najpravdepodobnejšie podľa povolania alebo záujmu) vychádzala z apelatíva *páleník*, ktoré označovalo osobu, ktorá „pálila“ (vo význame produkovala alkohol). Motiváciou vzniku prvotného propria bolo zrejme to, že sa pomenovaný venoval tejto činnosti. Funkčné členy meno domu *u Strelcov* a *ot Strelcov*, ktoré majú podobu genitívu plurálu a spájajú sa s predložkou *u* alebo *od*, súvisia s pomenovaním skupiny domov. Meno domu pôvodne vychádzalo z mena rodiny, ktoré podľa miestnej ľudovej tradície vzniklo podľa toho, že predkovia rodiny slúžili u strelcov v rakúsko-uhorskej armáde (ľudová etymológia, možno pravdivá). Toponymum *Dúbrava* bolo motivované dubovým porastom, *Brezovka* brezovým porastom, *Lipovec* lipovým porastom, *Poloma* predstavovala polámané stromy, les, *Močár* močaristé miesto. Lokality *Amerika*, *Austrália* volajú podľa ich odľahlosti, vzdialenosti. Názov *Sichrovec* pravdepodobne súvisí s významom slova *sychravý*, „vlhký a chladný“. Názov *Vjeden* môže znamenať „exkluzívnosť“ miesta, kde sa skupina domov nachádza.

4. Antroponymá v toponymách

V staroturianskej oblasti je aj pomerne hojný výskyt názvov odvodených z priezvisk pôvodných majiteľov chotárov (Veteš, Ježo, Klimo, Košťál, Mikulec a pod.): *Mihálovec* – les, *Mičovka* – lúka, *Vetešov járek* – hora, *Ježová* – hora, *Klimová* – lúka (hora), *Košťálech dolina* (časť Paprade) = *Košťálech vrški*, *U Mikulcov*, *U Škriečkov* (osady).

Záver

V menách domov sa často odzrkadľuje vzťah k obyvateľom. Mená domov bývajú motivované menami predošlých alebo súčasných obyvateľov alebo sú motivované ich polohou, keď do živého mena vstupuje chotárny názov. Osamostatnením funkčného člena živého osobného mena meno domu sa meno domu považuje za toponymum.

Ojkonymá a anojkonymá sú integrálnou súčasťou funkčných členov živých osobných mien. Báza ojkoným a anojkoným sa v živých osobných menách objavuje v podobe individuálnej charakteristiky podľa pôvodu a bydliska a v mene domu.

Bibliografia

- Blanár Vincent, 1996, *Teória vlastného mena*, Bratislava.
- Blanár Vincent, Matejčík Ján, 1978, *Živé osobné mená na strednom Slovensku* (1. diel). Designácia osobného mena, Bratislava.
- Cuřín František, 1967, *Studie z historické dialektologie a toponomastiky Čech*, Praha.
- Doruľa Ján, 1993, *Tri kapitoly zo života slov*, Bratislava.
- Krasnovská Elena, 1976, *Kartografovanie mien do domu*, [in:] Michal Blichá, Milan Majtán (eds.), *Zborník materiálov z V. zasadania Medzinárodnej komisie pre slovanskú onomastiku a V. slovenskej onomastickej konferencie (3.–7. mája 1972 v Prešove)*, Bratislava, 43–46.
- Kriššáková Júlia, 1976, *Živé mená s toponymickým základom v goralskej oblasti na Spiši*, [in:] Milan Majtán (ed.), *Zborník materiálov zo VI. slovenskej onomastickej konferencie (4.–6. apríla 1974 v Nitre)*, Bratislava, 61–65.
- Machek Václav, 1968, *Etymologický slovník jazyka českého*, Praha.
- Majtán Milan, 1996, *Z lexiky slovenskej toponymie*, Bratislava.
- Valentová Iveta, 2009, *Živé osobné mená v hornonitrianskej oblasti*, Jazykovedné štúdie 27, Bratislava.

Miroslav Kazík

Toponyms in living (unofficial) personal names

(Summary)

Toponyms in living names could serve as a foundation for creating a citizen name which is part of living name. However toponyms themselves can step into living names. Oikonoms and anoikonoms are the integral part of functional articles of living personal names. The basis of oikonoms and anoikonoms occurs in the living personal names in the form of individual characteristic according to origin and residence and in the name of house. The essence of living names comes from field research in the solitary-cottages area in Stará Turá region.

Słowa kluczowe: żywe imiona osobowe, charakterystyka indywidualna, nazwa domu, Słowacja Zachodnia.

Keywords: living (unofficial) personal names, individual characteristic, name of house, western Slovakia.